

ספר

וזה לשונו

אוצר ציונים ומראי מקומות

מסודר לפי ערכים וענינים

והוא ליקוט מדברי הראשונים והאחרונים ועד לדברי הפוסקים

'ככתבם וכלשונם'

בעניני

מוקצה

ובסופו

מילואים

מאת

יעקב בלאמו"ר הג"ר יוסף מנחם שליט"א ליינר

עיה"ק ירושלים תובב"א

תשע"ב

זגס ראוּי לזעלי אסופות שיעשו טובה שלמה ולא יכתבו
על דין פלוני עין בספר פלוני, ולא עוד אלא שלפעמים יק
שנכרך לו אותו הדין מאד ואותו הספר שקין אינו נמלא
בעירו, והרי זה דומה למי שמביאין אותו אל המעיין ואין
מניחים אותו לשחות מים, לכן יכתוב גם כן מה שכתוב
באותו ספר למען ינוח הקורא בו כי ימלא תאות לבו'
פלא יועץ (ערך אסופה)

© כל הזכויות שמורות למחבר

כתובת המחבר:

גולדברג 6

ירושלים

0527170601

ניתן להשיג:

בבני ברק

רח' סוקולוב 13

משפחת ליינר

מכון 'אהליך יעקב'

שע"י כולל שוטנשטין

הקדמה

יתברך הבורא ויתעלה היוצר שהחנינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, בו זכינו להוסיף ולהעלות ספר זה על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן, והוא אוצר ציונים ומראי מקומות מסודר לפי ערכים וענינים, אשר יכיל בתוכו ליקוט מדברי הראשונים והאחרונים, דבר דבור על אופנו בשמותיהם ובלשוונותם, למען ירוצו בו עיני הלומדים, כאשר יראה כל מעיין.

וכבר כתב הפלא יועץ (ערך אסופה) אשר בא להעריך ולהצדיק גודל ענין זה 'זוה לשונו': 'כמה טובה עשו לנו בעלי אספות, רבותינו הקדושים אשר בכל דור ודור, וכו' וזיכו את הרבים זכות הרבים תלוי בהם, שאלמלא הם נשתכחה תורה מישראל. ובפרט כגון אנן דור יתום, יתמי דיתמי, אשר מרדות הזמן רבו עלינו ואין הפנאי מסכים אתנו כל כך ללמוד בשקידה כל כך כמו הראשונים ודעתנו קצרה. ואם נבוא ללמוד ספרים הרבה אין קץ, ומי הוא זה אשר תשיג ידו להיות כל הספרים נמצאים אצלו, אבל על ידי האסופות נוכל לצאת מעט ידי חובתנו. וכו', ודאי הגמור, יותר טובים לנו אלו הספרים של אספות מכל הבורי הפלפולים וההריפות.

ואחר תוקף דבריו עוצם לשונו וחומרת תוכנו, שהאריך שם בזה הענין, סיים דבריו וכתב: ראוי לבעלי אסופות שיעשו טובה שלמה ולא יכתבו על דין פלוני עין בספר פלוני, ולא עוד אלא שלפעמים יש שנצרך לו אותו הדין מאד ואותו הספר שצין אינו נמצא בעירו, והרי זה דומה למי שמביאין אותו אל המעיין ואין מניחים אותו לשתות מים, לכן יכתב גם כן מה שכתוב באותו ספר למען ינוח הקורא בו כי ימצא תאות לבו. ואם כן הוא על דורו שלו, מה נענה אבתריה לדור שלנו.

וביותר, כי מקום גדול הונח להתגדר בייחוד ספר זה, אשר כשמו כן הוא בהבאת 'לשון הקודש' של רבותינו הראשונים והמפרשים בדיוק רב. כי יש אשר יבא בדרך זו לעומק הסוגיא ורוב ענפיה, אחר עיונו בדברי המפרשים ובצחות לשונם, ובה ישכיל להבין ולירד לשורשי הדברים וגודל הבנתם. אף שאר הלומדים ימצאו בו מבוקשם, לדעת היקף הענין מהיכן יבואו שורשיו, לאן ישלח ענפיו, ואיה יצמחו פירותיו.

זאת ועוד, כי נתייחד ספר זה, ולישנא אחרינא יש בו, באשר יש בו חלוקת הענינים לפי נושאים וערכים, אשר יש בה תועלת מרובה לאותם העוסקים בזה במקומות אחרים, ויבקשו לדעת היקף הענין בשאר סוגיות הש"ס. כי זאת היא דרכה של תורה, אשר היקף דבריה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, ומה יתן ומה יוסיף ללומדים במקום אשר תבא בקצירת האומר, אם יביאו לפניהם כל אשר שייך לאותו הדף ולא ימצאו בהם מבוקשם, עד כי סבורים יהיו אשר יש בו להעיד על חוסר הבנתם וידיעתם, ולא ידעו רוב עושרה במקום אחר אשר ימצאו שם כל מבוקשם, כי מאחר ואינו נמצא במפרשים במקום אשר יעסקו בהם, אין ידם משגת לידע היכן יחפשוהו, ולא ימצאוהו זולתי באופן זה אשר יעמיד המובאות לפי הענין, יקבצם ויאספם לפונדק אחד.

וזאת למודעי: אין לסמוך על הדברים הלכה למעשה, כיון שלא תמיד הובאו מסקנת הדברים.

אשא עיני אל ההורים ואפתח פי בהודאה וברכה מעומקא דליבא להורי היקרים א"מ הג"ר יוסף מנחם שליט"א וא"מ מרת חנה תחי, אשר ליבם פתוח כאולם ובמסירות נפש גדלוני והנחוני בדרך התורה ויראת ה', לא חסכו ממני מאום ונטלו ממני עול דרך ארץ, למען אוכל לישב ולעמול על התורה בשקט ובשלום, בבחינת שלי שלהם הוא, ועל כל זאת עוד הוסיפו טובה על טובה, לסייע בעין טובה ובנפש חפצה בהוצאת חיבור זה, יתן ה' ויראו רוב ברכה בכל עמלם, לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם.

תבענה שפתי ברכה ותהילה למו"ח הג"ר סער מיזל שליט"א שהרבה מן העינים נתלבנו עמו בצוותא, ואף זכני שעבר על חלקים מן הספר. ולחמותי מרת לאה שתחי, אשר עומדים לעזרתנו במסירות נפלאה בכל עת, ועל ידם מתאפשר לי לישב ולעסוק בתורה מתוך השקט ושלוה, יתן ה' שיוכו לראות דורות ישרים עוסקים בתורה ועושים רצון ה', וירו נחת מכל יוצאי חלציהם.

אזכיר בברכה אכסניה של תורה, כולל שוטנשטין, אשר בדיבוק חברים ובמו"מ כדרכה של תורה נתלבנו הרבה מן הדברים ואף כי לא אוכל לפורטם כי רבים הם, מ"מ לא אמנע מלהזכיר הנך תרי צנתרי דדהבא ידידי הר"ר עקיבא פלס שליט"א והר"ר אליה שיטרית שליט"א אשר נלמדו עמהם הדברים בצוותא, ורב חלקם וחילם בספר זה. וביחוד אודה להגר"צ דרבקין שליט"א, מחבר ספר 'מראה המלאכות', אשר בטוב עינו וברוחב ליבו הנחה דרכי וכיוון נתיבות בסוגיות, ועצתו והדרכתו היו נר לרגלי. ועל כולם תודה וברכה לעומד בראשה הגאון רבי שמואל הרמן שליט"א, אשר עוז רוחו ורוממות מעשיו, להוסיף רוב עמל וריתחא דאורייתא ולהרחיב יגיעתה וידיעתה, בהחדרת חשיבות כתיבת החבורות לבני הכולל, להתוות דרכם ולהיות להם סעד וסמך לענין זה, אשר גודל רעיונו ורוחב דעתו סייעו בכתיבת הספר. יזכהו ה' לראות ברכה והצלחה ברוב עמלו ופועליו לקיום התורה ולומדיה.

ברכה מיוחדת להר"ר יעקב משה גרטנר שליט"א שהעביר את שבט ביקורתו על כל הערכים, לאחי הר"ר חיים ליינר שליט"א עורך 'תורת ראשי הישיבות' שהקדיש רבות מזמנו עבור ספר זה. ולהר"ר אלכסנדר הוכברגר שליט"א על עריכת המפתחות. וכן להגאון רבי יגאל נחמני שליט"א ראש כולל תפארת הלויים ובעל העמקים על הש"ס על עזרתו בכל עיני הספר.

שלמי תודה להרב הגאון רבי אברהם ברנר שליט"א, אשר נאות במאור פנים להקדיש מזמנו עבור חיבור זה.

רחשי תודה והוקרה לנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד הרב מיכאל לוי הי"ו, ורעייתו מרת אוולין תחי, על עזרתם בנפש חפצה בהוצאת הספר, יה"ר שיוסיפו לרוות נחת ואושר מתוך בריאות הגוף והרחבת הדעת, הון ועושר בביתם צדקתם עומדת לעד.

ובצאתי מן הכרך אתן שיר ושבח לבורא עולם שהגיעני עד הלום ובחסדו ובחמלתו יתברך עלי זכיתי לברך על המוגמר, אפרוש כפי לאל נורא עלילה בהודאה על העבר ובתחינה על העתיד שלא יסיר חסדו ואמתו מאתי כל הימים והיו הדברים מקובלים בבי מדרשא קמיה רבנן, ויזכיני יחד עם נו"ב מנב"ת מרת חפציבה תחי אשר כל חפצה ומאווייה לענין זה שאוכל לעמול ולעסוק בתורה ולהמשיך לעשות חיל, שנוכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלצנו שלא תמוש התורה הזאת מפינו ומפי זרענו עד עולם אמן.

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

ברכת התורה וההודאה שלוחה בזאת

קמיה האי גברא רבא

איש חיל ורב פעלים לתורה ולתעודה

מלא עוז ותעצומות

אשר ידיו רב לו בהחזקת התורה וקיומה בגשם וברוח

ה"ה הרב הגאון רבי שמואל הרמון שליט"א

ראש כולל שוטנשטין

פה עיה"ק ירושלים

אשר ביני עמודיו ובחבורת לומדיו נתחבר חיבור זה

ואשר עוז רוחו ורוחב טוב לבו הביאו אל גמר המלאכה

יזכהו ה' בכפל כפליים לראות ברכה והצלחה ורוב טוב

בקיום התורה בכל עמלו ופועליו

היטיבה ה' לטובים

למעלת כבוד הרב הנכבד רם המעלה איש אשר רוח בו

העוסק בתורה אוהב תומך ומחזק ידי לומדיה

הרב מיכאל לוי הי"ו

ידיד בית אבא

ורעייתו מנב"ת מרת אוולין תחי'

אשר נשאו לבם לתמוך בעין טובה ברוח נדיבה ובסבר פנים יפות

להוציא לאור עולם חיבור זה

יברך ה' חילם ופועל ידם תרצה, ותהי משכורתם שלמה מעם ה'

אלוקי ישראל

זכות התורה ולומדיה תעמוד להם ולב"ב בכל אשר יפנו

לראות ברכה בעמלם בטוב ובנעימים כל הימים

לעילוי נשמת

הר"ר חיים ברוך ב"ר דב זצ"ל

נלב"ע כו כסלו תש"ס

תוכן הפרקים

א.....	פתיחה למוקצה	פרק א
בג.....	כלי שמלאכתו לאיסור	פרק ב
לו.....	כלי שמלאכתו להיתר	פרק ג
מב.....	מוקצה מחמת חסרון כיס	פרק ד
ג.....	מוקצה מחמת גופו	פרק ה
סט.....	בסיס	פרק ו
פז.....	ביטול כלי מדיכנו	פרק ז
צו.....	טלטול מוקצה המותר	פרק ח
קב.....	פתיחה לפלוגתת ר"י ור"ש	פרק ט
קכד.....	מוקצה מחמת מיאוס	פרק י
קכח.....	מוקצה שדחאו בידים	פרק יא
קלג.....	מיגו דאתקצאי	פרק יב
קנב.....	נולד	פרק יג
קנט.....		מפתחות
קעא.....		מילואים

לזכרון עולם

דו"ז מרן הגאון רבי יששכר ב"ר יעקב מאיר זצוק"ל

זקיני הר"ר יהושע ב"ר יוסף ליינר זצ"ל

זקנתי הרבנית מרת אילה ב"ר יעקב צ'ולק ע"ה

חו"ז הר"ר עמנואל ב"ר יצחק מיזל זצ"ל

חו"ז הרבנית מרת אסתר בת הג"ר שמואל אהרן פינקל ע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

תוכן הענינים המפורט

פרק א

פתיחה למוקצה א

א. הדין וגדרו א

[א] פירוש לשון מוקצה [ב] מקור הדין [ג] תקופת הגזירה [ד] מיני מוקצה
[ה] מדאוריתא או מדרבנן [ו] איסור גברא או חפצא [ז] מוקצה מטלטול או
משימוש [ח] מוקצה בתוספת שבת

ב. טעם האיסור ה

[ט] אטו הוצאה [י] והכיננו [יא] מנוחה [יב] מלאכת איסור [יג] היכר [יד]
ביאור השמטת הרמב"ם טעמא דהוצאה [טו] הטעם דלא גזרו על אוכלין

ג. שימוש במוקצה ט

[טז] שימוש בלא טלטול

ד. מוקצה לבעליו יא

[יז] בעלים עשיר [יח] מוקצה לעשיר מחמת איסור [יט] אם דוקא בתוך הבית
[כ] הוציא העני מהאשפה [כא] מוקצה לגוי [כב] מוקצה דחזי לאחרינא [כג]
מוקצה למי שאינו שומר תומ"צ [כד] קטן

ה. מוקצה ביו"ט יד

[כה] מקור הדין [כו] טעם החומרא [כז] להלכה [כח] לצורך אוכל נפש [כט]
לצורך שמחת יו"ט [ל] לצורך מכשירי אוכל נפש [לא] אי אמרי' מתוך [לב]
שימוש במוקצה לצורך יו"ט [לג] שברי כלים [לד] המצאת אש [לה] יו"ט
שחל בשבת [לו] הכנה [לז] מוקצה בחול המועד

ו. מוקצה לאכילה יח

א. מקור הדין [לח] בדעת רבה [לט] נולד [מ] בדעת רב
ב. גדרו [מא] מדאוריתא או מדרבנן [מב] גדר חיוב הכנה [מג] מה נחשב
למוקצה [מד] ספק מוקצה

פרק ב

כלי שמלאכתו לאיסור

כג

כג

א. גדרו [מה] מקור הדין [מו] אם אסור משום מוקצה

כד

ב. קביעתו [מז] נקבע לפי עיקרו או רוב שימושיו [מח] לפי רוב ימים או שבת [מט] באינו מקפיד

כה

ג. מה חשיב מלאכת איסור [נ] כלי שעדיין לא השתמשו בו [נא] תפילין [נב] כלי המותר ביו"ט [נג] מלאכתו לאיסור דרבנן [נד] כלי המסייע לאיסור [נה] דלת כלי שמל"א [נו] נר [נז] מלאכתו לאיסור שאין בו היתר [נח] כלי שאסור גם בחול [נט] אסור מכה חומרא [ס] קדירה [סא] כלי שכרוך בו איסור [סב] כלי שחלקו איסור [סג] מורה שעות

ל

ד. לצורך גופו [סד] הטעם [סה] אם שרי לכו"ע [סו] דוקא לצורך שבת [סז] ליתן מתנה [סח] לתענוג [סט] אם לכתחלה עדיף מלאכתו להיתר [ע] לצורך בהמה [עא] לצורך מחיצה [עב] אם דוקא עבור דבר המותר [עג] לצורך מלאכת איסור [עד] טלטול נר להאיר

לג

ה. לצורך מקומו [עה] יסוד ההיתר של צורך מקומו [עו] באפשר בענין אחר [עז] מה נחשב לצורך מקומו [עח] לצורך מניעת נזק [עט] לצורך כבוד שבת

לד

ו. חמה לצל [פו] טעם האיסור מחמה לצל [פא] חמה לצל בצריך לחפץ [פב] הערמה

לה

ז. דעת רב נחמיה [פג] מקור הדין [פד] מלאכתו לאיסור לצורך גופו [פה] טעם היתר צורך מקומו [פז] נולד

פרק ג

כלי שמלאכתו להיתר לו

א. טלטול כלים שלא לצורך לו

[פז] שלא לצורך [פח] גדר לצורך [פט] לצורך שבת [צ] ג' כלים [צא] סכין
[צב] כלי שאין באפשרותו איסור [צג] כתבי הקודש ואוכלין

ב. אופני כלי שמלאכתו להיתר לט

[צד] ספרי חכמה [צה] מאכל בהמה [צו] בגדים

ג. טלטול כלי לצורך דבר שאינו ניטל לט

[צז] מקור הדין [צח] טעמא דר"י [צט] אם ר' יצחק קאי אליבא דר"י [ק]
להלכה [קא] בליכא תורת כלי [קב] נתינת מים לבהמה [קג] להשתמש לצורך
ד' שא"נ [קד] לצורך כלים שמל"א [קה] באוכלין [קו] בהפסד מרובה

פרק ד

מוקצה מוחמת חסרון כיס מב

א. קביעתו מב

[קז] מקור הדין [קח] הקפדה משימוש או מטלטול [קט] יחוד מקום [קי] אם
דוקא יקרים [קיא] אם נקבע לפי דעת הבעלים [קיב] קביעות מקום

ב. לצורך מקומו מד

[קיג] אם שרי לצורך מקומו

ג. אופני חסרון כיס מה

[קיד] כלי כבד [קטו] כלי סחורה [קטז] נייר חלק [קיז] אוכל [קיח] ס"ת הפסול

ד. כלי שמלאכתו להיתר מז

[קיט] חס"כ במלאכתו להיתר

ה. ביטול דין חס"כ מה

[קכ] אם בעינין מעשה [קכא] באמצע השבת [קכב] נשבר באמצע השבת [קכג]
בניטל ממקומו

פרקה

ג. מוקצה מחמת גופו

ג. א. הדין וגדרו

[קכד] מקור הדין [קכה] גדרו [קכו] דינו [קכז] אם אסור משום מוקצה

ג.א. תורת כלי לשבת

[קכח] מקור הדין [קכט] כלי שמהני ליחדו לטומאה [קל] אם דוקא בכלי שנשבר [קלא] תנור

ג.ב. שברי כלים

[קלב] מקור הדין [קלג] חרס קטנה [קלד] במוקצה מחמת חסרון כיס [קלה] בכלים שמלאכתם לאיסור [קלו] דלת כלי [קלז] דלת הבית [קלח] דלתות הבית שנתפרקו [קלט] זרקן לאשפה [קמ] ברגילות לזרקן לאשפה

ג.ד. מוקצה מחמת גזירה

א. גזירה שמא יתקע [קמא] מקור הדין [קמב] לצורך מקומו [קמג] כלאחר יד [קמד] טעם הדין [קמה] בנשמט רגל אחד [קמו] נשמט מבעו"י [קמז] בחשש נזק

ב. גזירה שמא יסחוט [קמח] מקור הדין [קמט] דוקא במקפיד [קנ] בגד רטוב ממשקין קנא [קנא] בדרך לבישה [קנב] בשני בני אדם [קנג] ע"י שומר

ג.ה. אופני מוקצה מחמת גופו

[קנד] מעות [קנה] שלהבת [קנו] מאכלות אסורות [קנז] באינו ראוי לאכילה [קנח] ראוי למאכל בהמה [קנט] באין דרך להאכיל לבהמות [קס] מת [קסא] סולם של עליה [קסב] כיסוי קרקע [קסג] נייר [קסד] עצי הסקה

ג.ו. בעלי חיים

[קסה] דינם [קסו] ע"י הרצועה [קסז] בעומדים לנוי [קסה] במצטערים

ג.ז. יחוד כלי

[קסט] מקור הדין [קע] אופן היחוד [קעא] בדעת רב אסי [קעב] מהות המעשה [קעג] אם בעינין מחשבה בשעה שישב [קעד] יחוד לשבת [קעה] יחוד לשבת אחת [קעו] אם היחוד מהני רק למה שיחד [קעז] מהות תורת כלי [קעח] באבן

שעל פי החבית [קעט] יחוד לשחק – לטלטול [קפ] יחוד לאיסור [קפא] באין
 דרכן לכך [קפב] ברגילות לכך [קפג] יחוד בעומד למכירה [קפד] ליתן בשר חי
 לכלבים

פרקו

בסיס סט

א. הדין וגדרו סט

[קפה] מקור הדין [קפו] טעם הדין [קפז] דינו [קפח] לצורך מקומו [קפט]
 שיעורו

ב. הנחה מדעת עא

[קצ] מקור הדין [קצא] דוקא במזיד [קצב] אם דוקא הנחה בער"ש [קצג]
 עומד לכך [קצד] שוכח בעודם עליו [קצה] דוקא ע"י הבעלים [קצו] באומדנא
 שניחא לי' [קצז] אשתו ובניו של בעל החפץ [קצה] ע"י קטן [קצט] אורח
 [ר] באקראי [רא] מניח על דעת ליטלו [רב] הנחה באמצע השבת [רג] מעות
 בכיס

ג. בסיס לאיסור ולהיתר עו

[רד] מקור הדין [רה] גדרו [רו] כשההיתר חשוב טפי [רז] לפי מי נקבע
 החשיבות [רח] מעות [רט] חובת ניעור [רי] גדר החשיבות [ריא] כשהוסר
 ההיתר [ריב] שכח להניח היתר [ריג] בדעתו לנער [ריד] היתר ואיסור שוין
 [רטו] אם נקבע חשיבות לפי העולם [רטז] אבן שעל פי החבית [ריז] בקדירה

ד. ניעור עט

א. חובת ניעור [ריח] מקור הדין [ריט] טעם החיוב [רכ] במקום הפסד [רכא]
 קליפות
 ב. היתר ניעור [רכב] אם דוקא טלטול אסור [רכג] לצורך דבר האסור

ה. בסיס המותר פא

[רכד] בסיס לכלי שמלאכתו לאיסור [רכה] ביכול להפריחו [רכו] באוכלין
 [רכז] בהיתר על מוקצה [רכח] בעליון משמש לבסיס [רכט] בדלת [רל]
 מוקצה על כף [רלא] בספרי קודש [רלב] בספר תורה

ו. מקום הנחת המוקצה - מוכני פג
 [רלג] מוכני [רלד] פי' לשון מוכני [רלה] כיס בבגד [רלן] מפה [רלז] דין
 המגירה

ז. אופני בסיס האסור פה
 [רלה] דבר שנדחה איסורו [רלט] בסיס לבסיס [רמ] עליון ותחתון משמשים
 זא"ז [רמא] נירות בתוך ספר קודש

פרק ז

ביטול כלי מהיכנו פו

א. הדין וטעמו פז
 [רמב] מקור הדין [רמג] טעם האיסור [רמד] פי' הלשון מהיכנו [רמה] ביטול
 משימוש או מטלטול [רמו] אם מצד שאינו יכול או שאין דעתו [רמז] חיוב
 תיקון בעבר והניח [רמח] חומרתו – אם עדיף לטלטל מוקצה מלבטל

ב. אופני הביטול צ
 [רמט] באיסור חיצוני [רנ] ע"י כלי שמלאכתו לאיסור [רנא] כלי מחובר [רנב]
 באין בו תורת כלי [רנג] כלי שיש בו היתר

ג. ביטול המותר צב
 [רנד] עמד שם מבעוד יום [רנה] דבר האסור באכילה ומותר בטלטול [רנו]
 במקום הפסד [רנז] במקום מצוה [רנח] ספק ביטול כמ"ה [רנט] ביטול כמ"ה
 בגרמא [רס] בעומד לזה [רסא] טבל [רסב] נתינת דלף

ד. ביטול כלי מהיכנו לשעה צד
 [רסג] בדעתו ליטלו [רסד] כשאינו יכול לנערו מיד [רסה] אם דוקא בדעתו
 לנער

פרק ח

טלטול מוקצה המותר צו

א. טלטול מן הצד צו

[רסו] מקור הדין [רסז] צורתו [רסח] דוקא לצורך דבר המותר [רסט] בקש
שע"ג המטה [ער] לצורך גופו [רעא] ע"י קנה [רעב] טלטול בשתי ידיים
[רעג] במוקצה מחמת חס"כ

ב. טלטול בגופו צט

[רעד] מקור הדין [ערה] טעם הדין [רעו] בדרכו בכך [רעז] לצורך המוקצה
[רעה] ע"י נפוח

ג. גרף של רעי ק

[רעט] מקור הדין [רפ] טעם ההיתר [רפא] מה חשיב גרף של"ר [רפב] נר
שדלק [רפג] בעומד להמאס [רפד] אם ההיתר הוא לכתחלה [רפה] אם חשיב
כלי שמלאכתו להיתר [רפו] אם עדיף לכסות [רפז] דין הגרף [רפח] אמאי
ליכא חובת ניעור [רפט] החזרת הגרף [רצ] לטלטל מוקצה בשביל הגש"ר
[רצא] גש"ר שהיה מבעו"י [רצב] גש"ר לאחרים
אין עושין גרף של רעי לכתחלה [רצג] מקור הדין [רצד] לצורך הפסד [רצה]
עבר ועשה [רצו] אכילת אוכל [רצז] כשאין דעתו מתחלה לזה [רצח] עשיית
גש"ר מער"ש

ד. טלטול מוקצה בעודו בידו קו

[רצט] מקור הדין [ש] פלוגתת הראשונים [שא] טעם הדין [שב] אם ההיתר
הוא לכתחלה [שג] התחיל באיסור [דש] נטל בערב שבת [שה] עמד לפוש
[שו] להשתמש בו [שז] להעביר ליד השניה [שח] ליתנו לחברו [שט] בגרף
של רעי [שי] במוקצה

ה. אופני טלטול המותרים קי

[שיא] מדוכה שיש בה שום [שיב] ע"י כיכר או תינוק [שיג] ע"י בגדיו [שיד]
אמירה לנכרי [שטו] נגיעה במוקצה [שטז] טלטול קצת [שיז] דרך הילוכו

ו. צרכים המותרים..... קיג
 [שיח] מצוה [שיט] השבת אבידה [שכ] מניעת נזק [שכא] חשש איסור דאורייתא
 [שכב] חשש איסור דרבנן [שכג] מניעת הפסד [שכד] מניעת צער [שכה]
 לחולה שאין בו סכנה [שכו] לתינוק

ז. מוקצה המותר..... קיז
 [שכז] מוקצה המחובר [שכח] מוקצה הקשור [שכט] מוקצה מאכילה [של] נר
 שחשב לטלטלו [שלא] מוקצה בתערובת [שלב] דבר שיש לו מתירין לגבי
 טלטול

פרק ט

פלוגתת ר"י ור"ש..... קכ

א. ר"ש לית ליה מוקצה..... קכ
 [שלג] גדרו [שלד] טעמא דר"ש

ב. מוקצה דמודה בהו ר"ש..... קכא
 [שלה] במוקצה מחמת חסרון כיס [שלו] מוקצה מחמת גופו [שליז] כלי
 שמלאכתו לאיסור [שלח] מוקצה המחובר [שלח*] מטה שיחדה למעות
 [שלט] כמה מיני מוקצה מודה ר"ש

פרק י

מוקצה מחמת מיאוס..... קכד

[שמ] מקור הדין [שמא] שפוד [שמב] בשיטת הר"ן – ולצורך מקומו [שמג]
 קרני דאומני [שדמ] תליא דבישרא [שמה] לצורך גו"מ [שמו] ביו"ט

פרק יא

מוקצה שדחאו בידיים קכה

א. מוקצה מחמת איסור קכה
 [שמז] מקור הדין [שמח] גדרו [שמט] בדעת ר"ש – דחיה בידיים [שנ] מהות
 הדחיה בידיים [שנא] ההלכה בדחיה בידיים [שנב] סוכה הנופלת [שנג] אוכל
 ביום כיפור

ב. חיטין שזרעו בקרקע קל
 [שנד] מקור הדין [שנה] טעמא דר"ש [שנו] ביאור החילוק בין אפרסקים
 [שנז] להלכה

ג. גרוגרות וצימוקים קלא
 [שנח] מקור הדין [שנט] טעמא דר"ש [שס] זמן האיסור [שסא] ביאור החילוק
 מחיטים

פרק יב

מיגו דאתקצאי קלג

א. מקור הדין וגדרו קלג
 [שסב] מקור הדין [שסג] מקור האיסור [שסד] טעם הדין [שסה] האופנים דר"י
 ור"ש נחלקו [שסו] אם כוס קערה ועששית מדין מיגו דאתקצאי [שסז] טעמא
 דר"ש דל"ל מיגו דאתקצאי [שסה] בנדר [שסט] בע"ח שמתו

ב. אופנים דליכא מיגו קלז
 [שע] בית שנפחת [שעא] טבל שניתקן [שעב] בדרבנן [שעג] בתנאי

ג. הזמן דאמרי' מיגו דאתקצאי קלט
 [שעד] בתוספת שבת [שעה] זמן ביה"ש [שעו] דוקא ברגע הראשון של שבת

ד. מיגו דאתקצאי מחמת יום שעבר קמ
 [שעז] דבר האסור מחמת ספק ביה"ש [שעה] טעם הדין [שעט] ראי' לשי'
 התוס' [שפ] אם ההיתר הוא למפרע [שפא] במוקצה מחמת מצוה [שפב]
 החילוק מגמרו ביד אדם [שפג] מצה שרוי' באחרון של פסח

ה. גמרו בידי אדם קמוג
 [שפד] מקור הדין [שפה] טעם ההיתר [שפו] צורת התיקון [שפז] אם דוקא
 בעשה מלאכה [שפח] בנתן מים בגיגית [שפט] הדין לפני שחזי [שצ] פולין
 ועדשים [שצא] גדר רותחות [שצב] בגוי [שצג] באפרוחים על סל [שצד]
 כנולד [שצה] כשהיה אסור בכיה"ש [שצו] בגד שהיה רטוב

ו. מוקצה לחצי שבת קמו
 [שצז] מקור הדין [שצח] ביאור הספק [שצט] לטלטל [ת] בסכין של מילה
 [תא] במוקצה למצותו [תב] להלכה

ז. מוקצה בטעות קמוח
 [תג] מקור הדין [תד] טעם הדין [תה] שיטת הירושלמי [תו] לא ידע דנפל
 היתר

ח. מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים קנ
 [תז] מקור הדין [תח] דוקא מוכן ועומד [תט] ביאור ההיתר במוכן לכלבים
 מוכן לאדם

פרק יג
 נולד

קנב

א. הדין וגדרו קנב
 [תי] מקור הדין [תיא] ביאור הס"ד דאפי" מאן דל"ל מוקצה אית ליה נולד

ב. אופני נולד קנג
 [תיב] פת שנאפה ביו"ט [תיג] נכרי שחקק קב [תיד] נולד גמור [תטו] אפרוח
 הנולד [תטז] ילד הנולד [תטז] נולד בעכו"ם [תיז] ריסוק שלג [תיח] מים
 הנוטפים מהאילנות [תיט] ריסוק קרח [תכ] הפשרת שומן שנקרש [תכא]
 בהמה שנתבלה

ג. נולד המותר קנו
 [תכב] נהרות המושכין [תכג] מי גשמים

פרק א פתיחה למוקצה

- א. הדין וגדרו
- ב. טעם האיסור
- ג. שימוש במוקצה
- ד. מוקצה לבעליו
- ה. מוקצה ביו"ט
- ו. מוקצה לאכילה

א. הדין וגדרו

[א] פירוש לשון מוקצה

כ' המאירי (ביצה ב, א ד"ה לפי) שמוקצה הוא שם כללי לכל אוכל שאכילתו מוקצית מדעתו של אדם, ושלא היה דעתו על אותו דבר מערב יום טוב. וכן בכלכלת שבת (ריש כללי מוקצה) כ' דלשון מוקצה הוא דבר שהאדם מקצה ומפריש מדעתו מלהשתמש בו.

[ב] מקור הדין

א. אי' בגמ' (קכג, ב) ת"ר בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת, מקצוע של דבילה וזוהמא ליסטרן של קדרה וסכין קטנה שעל גבי שלחן, התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה, אמר ר' חנניא בימי נחמיה בן חכליה נשנית מש' זו, דכ' בימים ההם ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות.

ב. ועוד אי' בגמ' (ל, ב) שלח שלמה לבי מדרשא אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים מה אעשה, שלחו ליה חתוך נבלה והנח לפני הכלבים, ואביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו.

ובשו"ע הרב (סי' שח, טז יז) כתב דלפי שבימי נחמיה בן חכליה שהיו העם מזלזלים באיסור שבת עשו חכמים סיג וגדר לאיסור הוצאה וגזרו על כל הכלים, ואח"כ כשראו חכמים שחזרו העם להזהר ונשאר עומד באיסורו שנאסר בגזירת חכמים שבימי נחמיה בן חכליה, לפי שלא גזרו בימי נחמיה אלא על כלים ולא על אוכלים וספרים, והרי הם עכשיו כמו קודם הגזירה שבימי נחמיה שהיה מותר לטלטל כל דבר הראוי בשבת, אבל דבר שאינו ראוי בשבת היה אסור לטלטל אף בימי דוד ושלמה או קודם לכן.

וכן **בחת"ס** (מג, ב ד"ה ונראה) כ' דנחמי' אמוקצה דכלים גזר, אבל מוקצה דלאו כלים כבר הי' גזירה קדמונית, ושלמה המלך ע"ה משום טלטול מוקצה נזקק לשאול. וכן **ברבינו ירוחם** (נ"ד ח"ד) כ' דמוקצה של אכילה אסור מה"ת ושל טלטול מדרבנן. וכן **בקה"י** (ביצה סי' ד ד"ה והנלענ"ד) כ' דיש שני סוגי מוקצה המחולקין בטעמם.

[ג] תקופת הגזירה

כ' **הריטב"א** (קכג, ב) דבימי נחמיה בן חכליה עשו גדר וסייג ותקנה לדורות עד שיעמוד ב"ד ויתיר, דאילו היתה גזירה מוחלטת לא היו אחרונים רשאים לבטל, שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אלא א"כ גדול ממנו בחכמה. **ובתוס'** (ב"ק צד, ב ד"ה בימי) כ' דההיא דאמר ר' חנינא בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו, מפרש ר"ת דלא נשנית אלא להווא דרא. **ובבעה"מ** (ב"ק צה, א) השיג ע"ד התוס'.

ובפסקי הריא"ז (פי"ז ה"א ס"ד) כתב דבימי נחמיה היה הדור פרוץ והיו מחללים את השבת שנא' בימים ההם ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת, וכדי לגזור הדורות עשו סיג לתורה והחמירו להם שלא לטלטל כל דבר שאין צריך לו.

[ד] מיני מוקצה

א. כ' הרמב"ן במלחמות (כ, ב מדפ"ה) דכל המוקצה נקרא מוקצה, ויש מוקצה מחמת מיאוס, ויש מוקצה מחמת איסור, ויש מוקצה מחמת חסרון כיס, ויש מוקצה מחמת שמקצהו מדעתו, ויש שאין דעתו עליו כלל כגון גרוגרות וצימוקים, ויש שאינו מוקצה כל כך, ויש מוקצה מחמת מצוה ומהן יש מותר ויש אסור.

ב. המאירי (ריש ביצה ד"ה וצריך) כ' שמוקצה הוא שם כללי ותחתיו מינים רבים מאוד, כבר מנו מפרשים מיני המוקצה ומצאום קרוב לחמשים. **ובמנחת שלמה** (ח"ב סי' לא) ביאר דבריו. **וע"ע בענין מוקצה מחמת גופו – שהובא המשך ד' [קכז].**

ג. הב"י (ר"ס שח) כ' דכלל הדברים המוקצים שאסורין לטלטל מתחלקים לששה חלקים. הא', כלי שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס, דהיינו כלי שאדם מקפיד עליו שלא יפגם כגון סכין של שחיטה ומילה ושל סופרים. הב', כלי שמלאכתו לאיסור. הג', כל דבר שאינו כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה, כגון אבנים ומעות וקנים ועצים וקורות ועפר וחול ומת ובעלי חיים, וגרוגרות וצימוקים שהם מונחים במקום שמייבשים אותם וכל כיוצא בדברים אלו דלא חזו. וזהו מוקצה מחמת גופו. הד', כלי שמלאכתו להיתר ומונח עליו אחד מהדברים המוקצים מחמת גופם, כגון חבית שיש עליה אבן וכר שיש עליו מעות, ואפילו הוסרו אחר כך כיון שהיו עליהם בין השמשות מגו דאתקצו לבין השמשות אתקצו לכולי יומא. הה', דבר שהיה בין השמשות מחובר או מחוסר צידה. הו', מוקצה מחמת מצותו כגון עצי סוכה ונוייה.

ד. כ' בכלכלת שבת (ריש כלל מוקצה) י"ב מיני מוקצה הן, א. מוקצה מחמת חס"כ. ב. מוקצה דלא חזי למידי. ג. מוקצה דדחי בידים. ד. מוקצה שאינו מקווה היתירו. ה. מוקצה דהכנה. ו. מוקצה דנולד. ז. מוקצה מחמת בסיס. ח. מוקצה מחמת מצוה. ט. מוקצה מחמת איסור שבגופן. י. מוקצה מחמת איסור מלאכה. יא. מוקצה מחמת מיאוס. יב. מוקצה שלא לצורך.

ה. **בחי אדם** (סה) כ' דאיכא ד' מיני מוקצה. א, מוקצה מחמת מיאוס. ב, מוקצה מדעת. ג, מוקצה מחמת איסור. ד, מוקצה מחמת מצוה.

[ה] **מדאורייתא או מדרבנן**¹

כ' **המרדכי** (ביצה כד, א אות תרפה) בשם הראב"ה (הל' יו"ט סי' תשסג) דמוקצה הוא דאורייתא כדאיתא בפ' כל הכלים וגם הרחקה לאיסור דאורייתא. **ובב"ח** (סי' שא, א) כ' דמה שכ' הראב"ה דמוקצה דאורייתא הוא לאו דוקא, אלא ר"ל דעיקר איסורו משום הוצאה דאורייתא. וכן **בבגדי ישע** (על המרדכי שם) כ' דלאו דוקא ר"ל דאורייתא, אלא ר"ל שיש לו עיקר מה"ת. וכן **בראבי"ה** כ' דיש לו עיקר מה"ת. אולם **במעשה אלפס** (הובא בקובץ מפרשים בשולי הדף) כ' דהבגדי ישע נדחק, אבל לפמ"ש נכון דמוקצה חמור כענין דאורייתא. [וע"ע להלן [מד] בספק מוקצה].

ובערוך השלחן (שח, ד ה) כ' דבשעת מתן תורה צוה לנו משה רבינו לכל שבותי שבת ע"פ ד' והתורה כללה בלשון 'תשבות', דבלא השבותים אין כאן שביתה כלל, אלא שכך צווה לנו הקב"ה שאין אלו השבותים נכנסים במנין המלאכות ואין חייבים עליהן סקילה וחטאת, אבל הקב"ה חייב אותנו לשמור כל השבותים כאשר הם עמנו היום, ולפ"ז גם איסורי מוקצות היו מאז שניתנה תורה והיה דינם אז כאחר שחזרו והתירו, כמו שבידינו היום. אך בימי נחמיה בן חכליה שהיו פרוצים בחילול שבתות מהזמן שהיו בבבל עמד הוא ועזרא וחגי זכריה ומלאכי ואנשי כנה"ג וגזרו על דורם עוד חומרות ולא התירו רק שלשה כלים. וכ"כ התוס' הנ"ל דנחמיה גזר רק לדרא.

אולם **בתוס'** (פסחים ל, א ד"ה לשהינהו) כ' דאיסור מוקצה אין לו שורש מן התורה. **וברש"י** (קלא, ב ד"ה ולמאי) כ' דבמתן תורה לא נאסר טלטול. [וע"ע להלן [מא] במוקצה לאכילה בד' התוס' ישנים ובפלתין].

וכן בשו"ת **חת"ס** (או"ח סי' עט ד"ה נוראות) כתב לתמוה ע"ד השואל דר"ל דמוקצה מדאורייתא, וכתב דאיסור טלטול דאורייתא לא שמעתי מעולם.

ובר"ן (בדרשות הדרוש החמישי ד"ה וזו ההגדה) כ' שאנו מזהירים שלא לעבור על כל מה שיסכימו חכמי הדורות, ולפיכך העובר על אחד מהשבותים עובר בל"ת מן התורה ואין הפרש בין המטלטל מחט בשבת לאוכל חלב. [וע"ע **בריטב"א** (ר"ה טז. ד"ה תניא ר"ע)].

ובתוס' (סוכה לו, ב ד"ה בשבת) כ' ותדע דהא איסור טלטול מוקצה חמור מאיסור כרמלית, שלא התירו טלטול במת אלא ע"י ככר או תינוק, ואיסור כרמלית אשכחן דשרי במת. אולם **בתוס'** (שבת צד, א ד"ה גדול) כ' דשאני טלטול דאפשר ע"י כאו"ת לכך לא התירו בענין אחר.

[ג] **איסור גברא או הפצא**

כ' **באור שמח** (יו"ט א, יט) לבאר פלוגתת הבבלי והירושלמי במוקצה שלא הכירו בו הבעלים², דנחלקו במהות גדר המוקצה, אם המוקצה צריך להיות אותו הדבר אשר בעבורו הוקצה, היינו אם מוקצה מחמת איסור צריך להיות האיסור עצמו בהיותו כמו שהוא, שיהא באמת אסור לשוחטו וכיו"ב בכל מקום, וסיבת המוקצה צריך להיות

1 היינו דין טלטול מוקצה, ולגבי מוקצה דאכילה יובא להלן.
2 הובא בענין פלוגתת ר"י ור"ש – בענין מוקצה בטעות [תה].

בעצם. משא"כ אם נאמר דסיבת המוקצה אינה צריכה להיות בעצם, ואף אם סיבת המוקצה אינה רק לפי מה שעלה בדעתו של בעל הבית שהסיח דעתו מליהנות ממנו ג"כ, ואין אנו מסתכלין בעיקר על עצם המוקצה, אלא במה שנתהווה בדעת האדם, ואין האיסור צריך להיות במציאות אלא בדמיון דעת בעה"ב.

ובשאלתו (בשלה סי' מז) אי' גרוגרות וצימוקים דאסקינן ליבושינהו ויבישו בין השמשות ולא הוה ידע בהון דיבישו והוה מקצאן וקיימין מדעתיה, למחר כי ידע בהון דיבישו מי שרי לאכילה, אי לא מי אמרינן בתר דעתיה אזלינן, וגברא הוה מקצן מדעתיה, או דילמא בתר אוכלא אזלינן ואוכלא הא איתחזי, ת"ש דאמר רב כהנא מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר אלמא בתר אוכלא אזלינן וכן הילכתא.

וכן בשו"ת רע"א (או"ח פסקים סי' ה) כ' דיש להסתפק באכילת מוקצה למאי דפסק' דכל איסורי הנאה דדבריהם מותר לחולה שאב"ס להתרפאות בהם אפי' כדרך הנאתו ובלבד שלא יאכל ולא ישתה האיסור, א"כ י"ל דאכילת פירות הנושרין הוי בכלל שאר איסורים. או כיון דהמאכל בעצמותו היתר אלא דיומא גרים ואם אכלם הוי בכלל חילול שבת. **ובזכרון שמואל** (סי' כד) הביא ד' הרע"א, וכ' דהוא איסור גברא, וראיה מפסחים (מז, ב) אי מוקצה דאורייתא אזהרתיה מקרא דלא תעשה מלאכה, הרי דהוא איסור גברא.

[ז] מוקצה מטלטול או משימוש

כ' **הרבינו חננאל** (מד, א) נר גדול כגון כוס קערה ועששית שיתכן שידליקו היום כולו, לא אמרינן דחשיב עליהו מאתמול לכשיכבו יטלטלם, אלא אמרינן ודאי כיון דגדולים הם נתייאו מטלטלן ומוקצין הן.

וכן **הרשב"א** (מה, א ד"ה כי) כ' דשאני התם דמקצה ליה מדעתיה לגמרי דלא מסיק אדעתיה דכבה וכל היכא דדולק והולך אי אפשר לטלטלה אבל הכא דאפשר לטלטלה אע"ג דקאי בדחוי קמא. וכן **ברשב"א** (מו, ב ד"ה מתיב) כ' דהכא נמי בטלטול ודאי שרי דהא לא אקצייה מדעתיה לגמרי ואפילו לטלטול. וכן ברשב"א (חולין יד, א סוד"ה ואת) כ' אבל נר תמיד מצפה אימתי יכבה ויטלטלנו.

וכן **הרמב"ם** (כה, ו) כ' דלתות הבית אע"פ שהן כלים לא הוכנו לטלטל, לפיכך אם נתפרקו אפילו בשבת אין מטלטלן אותן. וע"ע **במ"מ** שם.

אולם **ברש"י** (מד, א ד"ה בזוטא) כ' דדעתיה עליה מבע"י סבר שיכלה השמן מהר ואשתמש בנר לכשיכבה.

וכן **בתוס'** (לו, א ד"ה הא) כ' אבל בחצוצרות אסור, משום דכיון דלא חזי למלאכת היתר אלא מעט מקצה ליה לגמרי ממלאכת היתר, והוי כמטה שיחדה למעות והניח עליה מעות דאסור לר"י.

[ח] מוקצה בתוספת שבת

כ' **בישועות יעקב** (ר"ס רסב) דיש לי ספק אי אסור שבות בתוס' שבת, ולכאור' נראה דהד' דומה לבה"ש דלא גזרו על שבות, כן איסור תוס' אינו רק על איסור תורה ולא איסור דרבנן. ואמנם יש מקום לחלק בין איסור שבות דאמירה לאחר, ובין איסור מוקצה דאסור בתוס' שבת. ועין בת"י (ביצה ג) דבמוקצה אסור ספק דהוא כעין של תורה, וה"ה

בתו"ש. ומצאתי ראי' דבתו"ש אין לאסור מוקצה, דהתוס' (ביצה ד) תי' דמיגו דאתקצאי מחמת יום שעבר ל"א. וקשה נימא דנאסר בתחילת יו"ט משום תו"ש. ושי' תוס' דתו"ש רק לענין תורה גמור ולא בשביל איסור מוקצה. וע"ע בשו"ע (רסג, יג) ובמחצה"ש שם. וכן בארץ צבי (פרומר, ח"ב ביצה אות כז) הביא דבראשית ביכורים כ' דטלטול מוקצה מותר בתוספת שבת, דמוקצה ילפי' מוהכינו ולא צריך הכנה רק סעודה שבגוף השבת ולא התוספת.

אולם הארץ צבי כ' ע"ד, דבשבת (לה) מבואר להיפך דאיתא שם שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק, שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו, ולהנ"ל מה ראי' דלמא כבר חל תוספת שבת מש"ה אסור להדליק, ומ"מ מולך שופרו לביתו דטלטול מוקצה בתוספת שבת מותר, וע"כ דליתא לדין זה.

וכן בדברי אהרן (סי' ג ד"ה אולם) השיג ע"ד הישוע"י, דפלא שהעלים עין מדברי השו"ע המפורשים שם בסעיף ד', דאחר עניית ברכו אעפ"י שעדיין יום הוא אין מערבין ואין טומנים משום דהא קבלו לשבת עליהן, הרי להדיא דשאני תוספת שבת מביה"ש ואסרי שבותי דרבנן גם במקום מצוה.

וע"ע בענין פלוגתת ר"י ור"ש בדין מיגו דאתקצאי בתו"ש [שעד].

ב. טעם האיסור

[ט] אטו הוצאה

אי' בגמ' (שבת קכד, ב) וטלטול גופיה לאו משום הוצאה היא, ופרש"י (ד"ה טלטול) בתמיה, שאי מזלזלת בטלטול מזלזלת בהוצאה. וכן בגמ' בביצה (לז, א) אי' טלטול לאו צורך הוצאה הוא, ופרש"י שם (ד"ה אטו) דתחילת הוצאה ע"י טלטול היא, וכל מה שגזרו אינו אלא משום הוצאה. [ובמאורי אש (ח"א פ"ב ד, א עמ' קכ) כ' דלא גרס הרמב"ם וטלטול גופא לאו 'משום' הוצאה, אלא גרס לאו 'צורך הוצאה'. וע"ע בבית יצחק (א, ב) ובחתן סופר הוב"ד להלן].

וכן בראב"ד (כד, יב) כ' דמפני חיוב ההוצאה אסרו בטלטול מה שאסרו שהוא גדר להוצאה. ובפנ"י (לו, א) כ' דמחמה לצל אפי' בלא טעמא דהוצאה יש לאסור הטלטול משום דמיחזי כעובדא דחול, דהא מהאי טעמא קרי ליה בגמרא שלא לצורך.

וביראים (רעד דף קמט, א) כ' אסרו חכמים שלא לטלטל דבר מוקצה בשבת משום הוצאה כדאמרינן (קכד, ב) גבי מוקצה אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא, פי' שמטלטל דבר מוקצה אי מוקצה מחמת מיאוס למאן דאסר מתוך שמאוס בעיניו יוציאנו לחוץ, ואי דבר שתורת כלי אין עליו מתוך שאין בו צורך שבת שוכח שבת ומוציאו, ואי מוקצה מחמת איסור מתוך שמטלטל דבר שמלאכתו נכרת שוכח שבת ומוציאו.

ובמאירי (ריש עירובין) כ' דאטו טלטול לאו משום הוצאה הוא, כלומר שאין עיקר איסורו אלא שמתוך שהדבר שהוא מטלטלו אינו ראוי לו לתוך ביתו שמא יוציאנו.

ותמה הכלכלת שבת (ריש כללי מוקצה) דא"כ למה התירו מוקצה בשבת ואסרוה ביו"ט בכמה דברים, הרי איפכא מסתברא דאין עירוב והוצאה ביו"ט, והא תינח לפוסקים

דס"ל דאין בהוצאה לצורך כלל לוקה שפיר, אבל לרמב"ם דס"ל דהותר לגמרי קשה. וכן עד"ז כ' בפמ"ג (מ"ז ר"ס שח) הוב"ד להלן בד' הרמב"ם. ובבני ציון (ליכטמן, ר"ס שח). ובכסא דהרסנא (על בשמים ראש סי' מח ד"ה איך) תי' ע"פ הגמ' (ביצה יח) שאסרו טבילת כלים גזירה שמא יעבירו ד"א ברה"ר אף ביר"ט גזירה יר"ט אטו שבת. ובדעת תורה (ריש סי' שח) הקשה עד"ז דא"כ אמאי החמירו ביר"ט יותר מבשבת. וציין למראה הפנים (רפי"ז) דג"כ דלאו משום הוצאה בלחוד גזרו דהא ימים טובים נמי קאמר. [וע"ע להלן טעם השמטת הרמב"ם כ"ז].

ובשו"ת חתן סופר (סי' מז) כ' לבאר דלא משום גזירה אסרו טלטול, אלא משום חזוק איסור הוצאה, משום דלא משמע להו לאינשי איסור הוצאה כ"כ, דהוצאה מלאכה גרועה, וא"כ טלטול לאו גזירה הוצאה היא, אלא גדר הוצאה שיבינו מזה שאסור להוציא, ושלא יהא איסור זה קל בעיניהם, וא"ש לשון אטו טלטול לאו צורך הוצאה, ולפום פשטות אין לו הבנה לשון צורך הוצאה הול"ל טלטול גזירה משום הוצאה, או תחלת הוצאה, ולפמ"ש א"ש דטלטול צורך לחזק איסור הוצאה הוא. [ובתוס' (סוכה מג, א ד"ה ויעבירו) כתב לגבי חשש העברת שופר בשבת, דכל החשש הוא שיעביר ד' אמות ולא מרשות לרשות כיון דמרה"י לרה"ר אית להו היכירא וליכא למיגזר, אבל ברה"ר זימנין דלאו אדעתיה ומעביר ד"א].

[י] והכינו

כתב הריטב"א (סוכה מו, א) דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא, וכדאמרינן (מד, ב) גבי מטה שיש עליה מעות שאם היו עליה כל בין השמשות, מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא, הטעם דמשום דכתיב גבי שבת ויר"ט (שמות טז, ה) והכינו שיהא חול מכין לשבת מבעוד יום, כדאיתא ביצה (ב, ב) סמוך רבנן למיסר מוקצה בשבת ויר"ט אם לא היה לו הכן מבעוד יום ממש אע"פ שיש לו הכן ביר"ט או שבת ממש³.

וברמב"ן במלחמות (ריש ביצה) כ' דלא דברו חכמים במוקצה שמא יבא לעשות בה מלאכה או טלטול האסורין, וסמכוהו למקרא והכינו.

וכן בחיי אדם (סו, א) [לאחר שהביא כל הטעמים], כתב דאמנם עם כל זה לא זכינו לידע טעם שחלקו חכמים לאסור מוקצה א' יותר מחבירו. וע"כ כ' שכיון שראו חכמים לאסור המוקצה מטעמים הנזכרים סמכו דבריהם על פסוק (שמות טז, ה) והכינו את אשר יביאו, דאיכא מאן דיליף בגמ' מפסוק זה דמוקצה הוא דאורייתא כיון שלא היה מוכן מערב שבת, ולכן אף דלא קיימא לן הכי מכל מקום סמך גדול סמכו על פסוק זה שלא לטלטל אלא מה שהוא מוכן מערב שבת או ממילא או שהכין במחשבה או במעשה בכל דבר לפי תשמישו. וכן עד"ז הביא האמרי בינה (דיני יר"ט סי' יב) מהח"ד.

וכן בפנ"י (מד, ב) כ' דלעולם מוקצה דאכילה ומוקצה דטלטול כלים כולה חדא מילתא היא, והא בהא תליא בין מטעם האסמכתא דאיכא למימר דאסמכינהו אקרא דוהכינו איכא למימר דאכלים נמי קאי, שכל הכלים הצריכין לו לשבת צריכין שיהיה מוכנים מבעוד יום. וכן בראש יוסף (מג, ב).

³ ואכן ברש"י (ביצה כו, ב) ג"כ כ' דמיגו דאתקצאי יסודו מוהכינו, אולם איירי שם באוכל, ובריטב"א כ' נמי על מטה, והיינו כלים.

אולם בשיטה מקובצת (ביצה ב, ב ד"ה וכתב) כ' דכתב רש"י דמאן דאית ליה מוקצה יליף מוהכיננו, והני מילי במידי דחזי למיכל וכן כתב לקמן גבי עצים שנשרו מן הדקל, אבל בדרבנן כגון מוקצה דאיסור טלטול דלאו בר אכילה כי הכא עד כאן, ופירוש לפירושו שאין מוקצה מן התורה אלא בדבר הראוי לאכילה.

וכן בחת"ס (ריש ביצה) כ' דשני מיני מוקצה יש, א' לאכילה, וא' לטלטול, ומוקצה לאכילה הוא קרוב לדאורייתא או דאורייתא ממש ואסמכוהו אקרא והיה ביום הששי והכיננו את אשר יביאו, משמע שאין לאכול בשבת או יו"ט בלי שהוכן מאתמול, וכל שמקצה מדעתו הרי לא הוכן. השני מוקצה לטלטול אין בו איסור דאורייתא, אבל נחמיה בן חכליה גזר עליו למגדר ההוצאה שהיו פרוצים בימיו ומביאים הערימות בשבת, ומה שאיננו כלי כגון צרורות ועפר לית ביה פלוגתא שאם לא הכינו לעשות בו צרכיו שהוא אסור לטלטל בלי ספק. וכ"כ באגלי טל (טוחן סק"מ) ובבינה לעתים (הלכות יו"ט ב, י' ד"ה והנה הרב) ובאבני נזר (סי' רז) ובקהילת יעקב להנתיבות (תצה, טו). וע"ע בתש' מהרי"א (יהודה יעלה ח"א או"ח סימן קסא).

[יא] מנוחה

כתב הרמב"ם (כד, יב יג) דאסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול, ומפני מה נגעו באיסור זה, אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהיה הילוך בשבת כהילוך בחול ולא שיחת השבת כשיחת החול שנא' ודבר דבר, קל וחומר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפניה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנא' בתורה למען ינוח. ובכלכלת שבת (ריש כללי מוקצה) כ' דכדי שיהא שביתת האדם ניכרת שהיא מצות התורה למען ינוח, שיהא לבו פנוי לתורת ד' ביום השבת.

וכן ברמב"ן (ריש פ' קדושים ד"ה קדושים תהיו) כ' דאסר המלאכות בלאו והטרחים בעשה הכללי שנאמר תשבות. וברמב"ן (דרשה לר"ה פ"ג) כ' והטרחים והעמל כשאינ בהם אב מלאכה או תולדה הוזהרנו בהם בעשה דשבתון, כלומר יום מנוחה ובטול שנעמוד בטלים ולא נעשה שום דבר, וממנו אמר הנביא מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, ובאו חכמים והוסיפו בשבתון שלא יטלטל אפילו אבן קטנה.

וברבינו יונה בספר שערי העבודה (אות כט) כ' דהמרבה לטלטל כרים וכסתות בשבת ודברים הניטלין בשבת מבית לעליה, הרי הוא עובר על מצות עשה של קדושים תהיו. ובפרי מגדים (מ"ז ר"ס שח) כ' דלטעם הקל וחומר י"ל דלצורך מצוה מותר לטלטל מוקצה בשבת דחפצי שמים מותר ודיו לבא מן הדין להיות כנידון, ואנן קיימא לן דלדבר מצוה נמי אסור לטלטל מוקצה בשבת.

ובמגדל עוז שם כ' דשמא יבא להסייע אבנים, הוא טעם נחמיה בן חכליה. ובקובץ שיעורים (ח"ב קו' דברי סופרים א, יז) כ' ונראה דאין כונת הרמב"ם דבכה"ג עובר בעשה דלמען ינוח, דהך עשה אינה אלא בעושה מלאכות האסורות בשבת ולא במטלטל אבנים מפנה לפנה, אבל כונתו דזהו נגד רצון התורה אף דליכא אזהרה מפורשת ע"ז. ובקוב"ש הוסיף שם, שברמב"ן (אמור כג, כד) כתב שם שנצטוינו מן התורה להיות לנו

מנוחה בשבת וי"ט אפילו מדברים שאינם מלאכה, ואפשר לפרש כונת הרמב"ם עפ"י דברי הרמב"ן הנ"ל, וצ"ע. וע"ע **בצפנת פענח** (כא, א).

[יב] **מלאכת איסור**

ועוד כ' **הרמב"ם** דכשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהן מעט ויבא לידי מלאכה.

ובראב"ד (בהשגות על בעה"מ ריש ביצה סק"ב) כ' דדבר שמלאכתו לאיסור מה שאסרו בו לא באו לו משום מוקצה, אלא משום דמחזי דרוצה לעשות בו מלאכתו. **ובפנ"י** (מד, א ד"ה נמצא) כ' דהא דאמרין דטלטול אסור משום דצורך הוצאה היא לאו דוקא הוצאה, אלא כל מלאכות כגון כלים שמלאכתן לאיסור כדברי הרמב"ם, אלא דבשאר מוקצה כגון עצים ואבנים או אפילו כלים שמלאכתן להיתר כשאינן לצורך שבת כלל והאי הוא דשייך בהו איסור טלטול משום הוצאה.

[יג] **היכר**

ועוד כ' **הרמב"ם** מפני שמקצת העם אינם בעלי אומניות אלא בטלין כל ימיהן כגון הטיילים ויושבי קרנות שכל ימיהן הן שובתים ממלאכה, ואם יהיה מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים נמצא שלא שבת שביתה הניכרת, לפיכך שביתה מדברים אלו היא שביתה השווה בכל אדם. וכ"כ **בטור** (ר"ס שא). **ובב"ח** שם תמה ע"ד.

ובמגדל עוז כ' דהטעם השלישי כדי שיהיה היכר בין שבת לחול משכחת לה בפרק כלל גדול גבי היה מהלך במדבר ושקיל וטרי עד דשאל במאי מינכר אלמא דבעינן היכר. ובש"ת **חתן סופר** (סי' מז) כתב שלטעם הזה מבואר חומרת יום טוב משבת. וע"ע בש"ת **שואל ומשיב** (מהד' ד' ח"ב סימן קעד) **ובאמרי בינה** (יו"ט סי' יג) **ובישועות יעקב** (שח, ז).

[יד] **ביאור השמטת הרמב"ם טעמא דהוצאה**

הראב"ד שם השיג ע"ד הרמב"ם דבגמ' מבואר שהטעם הוא אטו הוצאה.

א. במגיד משנה (שם) כתב ליישב שאע"פ שבתחילה נאסר הטלטול מפני גדר ההוצאה בימי נחמיה בן חכליה שלא היו נזהרין בהוצאה, אחר כך התירו קצת כלים כמוזכר בגמרא, ונאסרו השאר מפני הטעמים שכתב רבינו, ומה שאמרו 'אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא', ר"ל כי סיבה ראשונה לאסור הטלטול מפני גדר ההוצאה, ואע"פ שבטל הטעם לא בטלה הגזרה.

ב. במגדל עוז כ' שלשון תמיהת התלמוד אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא הטעם האחד שכתב ר"מ, שכשיטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהן מעט ויבא לידי מלאכה. ובפנ"י הנ"ל כ' עד"ז.

ג. בפרמ"ג (מ"ז ר"ס שח) כ' דהרמב"ם ס"ל דהוצאה ביו"ט מדרבנן ואפ"ה מוקצה אסור ביו"ט, וע"כ הרמב"ם נתן טעם כולל לשבת וליו"ט, דאלו גדר הוצאה הוי גזירה לגזירה.

ד. בש"ת שואל ומשיב (מהדורא ד' ח"ג סי' ב) כתב דבימי נחמיה בנו חומות העיר והיו דלתותיה נעולות כל יום השבת, כמבואר במקרא שם דנעל הדלתות והיה מותר הוצאה

בכל העיר דהוה רה"י גמור מה"ת, וע"כ פירש הרמב"ם הנך טעמים, והא דגזרו משום הוצאה הי' בעיר אחרת שאין לה דלתות נעולות.

ה. **במרכבת המשנה** (כד, יב) כ' ליישב דאין טעם זה מספיק לחלק בין מחמה לצל דכלי שמלאכתו לאיסור ובין מחמה לצל דכלי שמלאכתו להיתר, דתרווייהו לאו לצורך היום הוא, ושייך למגזר בהו משום לתא דהוצאה. וע"ע **בקה"י** (ביצה סי' ד).

ו. **ובערוד השלחן** (שח, ג) כ' דאי ס"ד דתחלת גזירת מוקצות התחילו בימי נחמיה איך התירו וחזרו והתירו, הא אין ב"ד יכול לבטל דברי הקודמים עד שיהיו גדולים בחכמה ומנין מהראשונים, ולא מסתבר שהאחרונים היו גדולים מהראשונים, וגם לא מסתבר שבימי נחמיה עצמו התירו וחזרו והתירו, ועוד הא בימי נחמיה היו הנביאים חגי זכריה ומלאכי וכשהם אסרו מי יעיז אח"כ להתיר מה שאסרו הם וגם עזרא היה עמהם, ועוד מי הכריחם להתיר מה שאסרו, אלא ודאי ענין אחר הוא.

ז. כ' **במאורי אש** (ח"א פ"ב ד, א עמ' קיט) דהרמב"ם לא ניח"ל בפי' זה, דהא קי"ל כר"ס דהמעביר חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך, וא"כ איך גזרו איסור טלטול משום הוצאה. ולכן מפרש הרמב"ם כוונה אחרת בגמ' דה"פ והא הוצאה ביו"ט דחשיב מלאכה דאורייתא ואפ"ה היתירה התורה אף הוצאת קטן ולולב דלא חשיב צורך אוכל נפש, והיינו משום דמ"מ כיון דאית ליה צורך קצת שרי, וא"כ איך אפשר למיגזר על טלטול שהוא רק תחילת הוצאה דלא חשיבא מלאכה כיון דחזינן דהוצאה עצמה מותרת ביו"ט אף שלא לצורך אוכל נפש.

[טו] הטעם דלא גזרו על אוכלין

כ' **רש"י** (ביצה לז, א) והאי דלא גזרו על טלטול כלים ואוכלים, מפני שלא יוכלו לעמוד בהן לבטל עונג ושמחת יו"ט.

ועוד כ' **רש"י** (ביצה יב, א ד"ה ליפלגו) שלא גזרו על כל טלטולים אפילו על אוכלים וכלים משום דאין גוזרין גזירה על הציבור אא"כ רוב הציבור יכולין לעמוד בה. וכ"כ **בתוס'** (ביצה יב, א ד"ה ה"ג) דגזרו שמא יוציא והיה ראוי לאסור אפי' לצורך, אלא שאין גוזרין על הציבור אא"כ רוב הציבור יכולין לעמוד בה.

ג. שימוש במוקצה

[טז] שימוש בלא טלטול

א. אי' **בגמ'** (כט, ב) א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף לרבי יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים, כיון דאדליק בהו פורתא הוה ליה שברי כלים, וכי קא מהפך באיסורא קא מהפך, דעבד כדרב מתנה, דאמר רב מתנה אמר רב עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביום טוב מרבה עצים מוכנין ומסיקין.

וברשב"א (ד"ה כ) כ' דמכאן נ"ל דאין אסור להנות מן המוקצה, דלא קשיא ליה אלא היכי מהפך בהו, כלומר שאסור לטלטל, הא אי לא מהפך בהו אע"פ שהתבשיל מתבשל בו אין בכך כלום, שלא אסרו אלא לטלטלו או לאכלו ואפילו להשתמש בו בידים, כגון

הדלקה או לסמוך בו כרעי המטה ואפילו במקומו שאינו מזיז ומטלטלו, אבל הנאה הבאה ממילא שפיר דמי.

וברע"א בהג' על המג"א (שכה, ט) כ' ע"ד הרשב"א, דלפ"ז ודאי אסור לישוב על אבן דמה לי בין סומך כרעי המטה או שסומך עצמו עליו, ע' מג"א (שח, מא) וצ"ע.

ובמג"א (שח, מא) כ' ודאי היכא דאין מזיזין ודאי שרי לישוב עליהן לכ"ע, דמוקצה אינו אסור בנגיעה וכמ"ש הר"ן בפשיטות וכ"כ רש"י. וכ"כ **בשו"ע הרב** (תקט, בקו"א אות ג) דפליגי בזה הר"ן והרשב"א, ולא קי"ל בזה כהרשב"א.

ובחזו"א (מט, יא) תמה ע"ד הרשב"א, מגמ' ערוכה (קמו, א) דלר"נ אי נטלו לצורך תשמישו משמש בו אף באין דרך תשמישו, ולכך כשנוטל הסייף לחתוך הגרוגרות מותר לשבור בה את החבית. ולכן נראה דבאמת לר"נ אסור לשמש בו מלתא אחריתא, והתם בסייף לחתוך הגרוגרות כששובר החבית הוא נחשב כשימוש חתיכת הגרוגרות, וכן מסתבר דלא שייך שהתיר להקדים ליטלו בשביל שימוש היתר אחר כן, כיון דבשעה שנוטלו עדיין אין צורך בו, דאל"כ ישמש בו כל היום שלא לצורך תשמישו בשביל שימש בו היתר באחרונה.

ב. אולם ברמב"ן (קכב, א) כתב על הא דאמרי' דגוי שעשה כבש בשבת מותר להלך עליו, ליכא משום מוקצה דמשתמש בעלמא הוא וכיושב על האבן דמי.

וכן **במאירי** (קכה, ב) כ' דכל מה שאסרנו בחריות ונדבך של אבנים וכיר"ב, שהיו צריכים לטלטלו לישוב עליהם במקום אחר, שאילו לישוב במקומו אף מחשבה אין צריך בהם, ששייבה בלא טלטול אינו כלום, ומעשים בכל יום שיושבים על האבנים שאין זה טלטול אלא נגיעה בעלמא כנגיעה בכותלים או בקרקע. אלא שיש חולקים בזה, אלא שגדולי הדורות שלפנינו כתבוהו כן. וכן **בריטב"א** (קכב, א ד"ה מתניי) כ' שלא אסרו מוקצה ונולד אלא לאכילה ושתייה ובטלטול, אבל נר וכבש שעומדים במקומו ואינו מחסר מהם ולא מטלטלם לא אסרו בהנאה מדין מוקצה. וכן **בתרוה"ד** (ח"א סי' סז) כ' דשרי להניח עליהם חגורות או שאר חפצים שאינם מוקצים על שקין שיש בהן מעות מונחים בתיבה.

ג. ובמהרש"א (ביצה לג, א) כ' דלדעת התוס' דלכר"ע שרינן טלטול מוקצה משום אוכל נפש, היינו לסלק המוקצה כגון גריפת תנור ופחיתת הלבנים התיירו משום אוכל נפש, אבל להשתמש בדבר המוקצה כסמיכת קדירה בבקעת וכחזירא ודאי אסור לטלטל, דתשמישו וטלטולו זהו כעין אכילתו דאסור. וכן **בשו"ע הרב** (תקט בק"א סק"ג) כ' דכשם שאסור לאכול את המוקצה כך אסור להשתמש בו אפילו לצורך אכילה, כגון לסמוך את הקדרה באבנים או בעצים המוקצים שההנאה שהוא נהנה במה שמשמש במוקצה היא אסורה כאכילה, לפי שתשמישן של עצים ואבנים זו היא אכילתם, ולא חלקו חכמים בין עצים ואבנים לאוכלין ומשקין המוקצים ואסרו להשתמש בכל דבר שהוא מוקצה.

וכן **באגלי טל** (טוחן סק"מ) כ' דתשמיש מוקצה דינו כאכילה דאסור מקרא דוהכינו.

ד. ובקה"י (ביצה ד) כ' **דבבית הלוי** (ח"א סי' יב) הקשה דהא מצינו בכמה דוכתי שמותר להשתמש במוקצה אע"פ שפוגע ונוגע בהמוקצה דאיכא מעשה בגוף המוקצה, דהא תנן הקש שע"ג המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו ושוכב עליו ושרי, רק הטלטול בידי אסור משום מוקצה, וכן תנן טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן, וכן מהא דלא